

Anmeldelser

M. L. GROSSMAN and J. HAMLET: *Birds of Prey of The World. Photographs by S. GROSSMAN. Forword by J. FERGUSON-LEES.* (496 pp., 70 farvefotografier, 283 sort-hvide, 52 figurer, 425 kort og 646 flugtsilhouetter). — Cassell & Co., Ltd., London, Melbourne, Sydney, Toronto m.m. 1965. Pris: 6 £ 6 sh netto.

Som fugleinteresseret bosat i et lille land, hvor bogmarkedet næsten dagligt fornyes med et nyt pragtværk med titler à la »Alverdens . . .« er det med blanding af fordomme mod glansbilledalbums, provinsiel væren-sig-selv-nok og nysgerrighed over for emnet, at man begynder at kigge i denne bog. Det kan ikke nægtes, at formatet, vægten, papirets kvalitet og trykket er de ting, der straks overvælder den, der får bogen i hånden. Men man kan heller ikke frasige sig en følelse af overvældelse, når man flygtigt blader bogen igennem og ser de talrige fortræffelige fotografier af de mange rovfugle, hvad enten der er tale om farver eller sort-hvid, portrætter eller snapshots, fritlevende fugle eller fangenskabsfugle.

Begynder man at læse bogen, fængsles man. Man bliver hurtigt klar over, at forfatterne har villet mere end blot skabe en forbindelse tekst til et billedværk. Det siger sig selv, at en seriøs behandling af et så omfattende emne har krævet indgående forstudier og talrige konsultationer af en lang række autoriteter; blandt de, der har bistået på den ene eller den anden måde, nævnes E. T. GILLIARD, C. VAURIE, E. HOSKING og R. TORY PETERSON.

Bogen er delt i to dele, hvoraf den første dækker kapitlerne 1. forhistorie, 2. rovfuglene og mennesket, 3. økologi og adfærd, 4. særpræg af betydning for overlevelse, 5. fredning. I anden del af bogen behandles alle verdens 289 rovfugle og 133 ugler art for art.

I kapitel 1. om rovfuglenes udviklingshistorie går man helt tilbage til juratidens øglefugl, og under omtalen af disse tidligste formers udvikling fra krybdyrene, må man som dansker glæde sig over at se GERHARD HEILMANS værk blive nævnt. Vi hører om de første rovfugle-lignende typer, der dukkede op i tertiærtiden, og det nævnes, at både vestgribbe og østgribbe dengang var udbredt over hele jorden; når de to anatomisk forskellige gribbeformer i vore dage tilhører hver sin halvkugle, skyldes det årsager som palæontologien endnu ikke har klarlagt. I kvartærtiden synes de store ørne at

have haft deres frodigste udvikling kulminerende i de gigantiske *Teratornis*, som sikkert uddøde lidt før istidens slutning. Disse har været de største rovfugle, der nogensinde har eksisteret, med et vingefang på mere end 3½ meter (de største nulevende former er højest på 3 meter i vingefang), ja, der nævnes endda en *Teratornis incredibilis* med et vingefang på 5 meter. Grunden til at disse kæmpeformer er uddøde — og til at de resterende største former er på retur — angives at være tiltagende mangel på ådsler af tilstrækkelig størrelse til at disse dyrs enorme appetit kunne tilfredsstilles.

Emnet for kapitel 2 er rovfuglenes rolle i kulturhistorien. Ørne, gribbe og ugler synes at indgå som væsentlige led i mytologien hos såvel nordamerikas indianere, som hos mayaer, azteker og inkaer og der er også talrige vidnesbyrd om rovfuglenes betydning i Mellemøstens tidligste kulturer, ikke mindst i den tidlige ægyptiske kult, hvor guden Horus dyrkedes i form af en falk allerede for mere end 4500 år siden. Rovfuglene omtales også i det gamle testamente, de afbildedes i den kretisk-mykeniske kultur, og de indgår i den græske og den romerske mytologi. Endvidere omtales falkejagten, der opstod på Centralasiens stepper for mindst 4000 år siden. Også ørnene og falkenes rolle i heraldikken nævnes. Den dobbelthovede ørn skal oprindeligt have symboliseret det splittede romerrige, og dens rolle op gennem Europas historie gennemgås.

Kapitlet om økologi og adfærd søger at give et verdensomspændende billede af rovfuglenes rolle i naturens husholdning, om deres eventuelle indbyrdes næringskonkurrence, deres forskellige jagtmetoder, om deres afhængighed af fødeemner og disses variabilitet. Der peges også på deres betydning i den fine balance i naturen, omend dette vigtige afsnit er lagt lovligt refererende an, de mange citater uden forfatterens egen samlende syntese virker noget forvirrende. Rovfuglenes indpasning på deres vinterkvarter og deres rolle her omtales også, vi hører også om deres træk i Amerika med den snævre trækvej, der fører over det navnkundige Hawk Mountain i Pennsylvania. I disse afsnit kan det mærkes, at forfatterne er amerikanere — de kraftige træk omkring Sinai nævnes lige akkurat, men af andre ikke-amerikanske træklokalteter nævnes kun Als (»off the coast of Denmark«!) som et sted, hvor Hvepsevågerne i særlig grad koncentrerer sig på efterårstrækket, hvilket forekommer fuldstændig absurd, ikke mindst, da hverken Bosporus eller Falsterbo nævnes.

I kapitlet om rovfuglenes særpræg fremhæves en række detaljer, der kendetegner rovfuglene mor-

fologisk og strukturelt fra de øvrige fuglegrupper; deres skarpe syn, øjnenes placering i hovedet hos falk, høg og ugle, lugtesansens mulige betydning for gribbe, uglernes evne til at se ved meget ringe belysning og deres endnu mere forbavsende evne til at detektere en mus alene efter lyd; flyvemekanismerne hos våge, grib, høg og falk sammenholdes med deres forskellige vingeformer, falkenes komplicerede næseborstruktur og dennes funktion nævnes, også de forskellige næb- og fodformer gennemgås.

Forfatterne nævner, at kapitlet om fredning egentlig skulle have heddet: Menneskets ubarmhertige krig mod rovfuglene. I Texas har Kongeørnen helt til i vore dage holdt for som den slemme fåretyv, og man har ført formelig luftkrig mod disse fugle med maskingeværer fra flyvemaskiner. Når en enkelt luftskytte skal have brystet sig af at have nedlagt otte tusinde Kongeørne på 7 år, må der vel være tale om en tyk skipperløgn. Selv om luftkrigen nu er på retur, er der mange andre steder i U.S.A., hvor det går hårdt ud over rovfuglene på grund af gamle vaneeforestillinger om skadedyr — vi nikker genkendende til debatten — dumheder udryddes ikke så let på den anden side dammen, så lidt som i vort eget Skandinavien, som endda siges at være et rovfugleparadis i forhold til mange andre europæiske stater. Men netop i de seneste år, hvor lovgivningsmagterne har været til at råbe op, har man imidlertid fået endnu større fjender at kæmpe mod: de kemiske sprøjtemidler; også dette dystre problem berøres, omend lidt for kortfattet.

Bogens anden del, den fyldigste, giver i Field-Guide-stil en gennemgang af alle jordens rovfugle- og uglearter. For hver rovfugl er tegnet flugtsilhuet, og for de fleste findes udbredelseskort. Tegneren Jo McMANUS har kunnet anvende de eksisterende silhuetter i R. TORY PETERSONS værker, der jo dækker de fleste nordamerikanske og europæiske arter. De øvrige silhuetter er udarbejdet på grundlag af fotografier eller skind. Det nævnes, at man desværre ikke har kunnet åbne vingerne på mange skind, en kedelig omstændighed, når det netop er vingundersiden, man vil studere. Anmelderen må naturligvis, for at bedømme korrektheden af disse flugtbilleder, holde sig til et meget beskedent udvalg af europæiske rovfugle. Der er væsentlige forbedringer og nydannelser i forhold til flugtbillederne i »Europas fugle«. De karakteristiske vingemønstre på Balkanhøg og Steppehøg, der i felten adskiller disse fugle fra henholdsvis Spurvehøg og Blå Kærhøg, er afbildet her. I den vanskeligste gruppe: de europæiske ørne, glæder man sig over at udfugledragter af samtlige arter er fremstillet. Desværre er alle *Aquila* tegnet over samme Kongeørneskabelon, hvilket er direkte vildledende. Men selv om man holder sig til mønstre og farvefordelinger alene, kan man komme i tvivl om anvendeligheden

af disse flugtbilleder, hvilket følgende eksempel vil vise. Billedet af Wahlbergs Ørn tyder på en ret kontrastfuld arts-karakteristisk vingunderside, hvilket slet ikke fremgår af teksten ud for billedet. Ref. har heller ikke set det omtalt i andre værker. Har man glemt at nævne dette kendetegn i teksten? er kontrasten blevet lidt for kraftigt betonet på tegningen? foreligger der en ren tegnefejl? eller er det eksemplar, der ligger til grund for tegningen, ikke artstypisk? Disse bemærkninger har ikke til hensigt at forklejnne flugtbillederne, der er et fremragende illustrationsmateriale, men der bør advares mod kritikløs brug af disse billeder som standarder ved feltbestemmelser.

Som en rød tråd gennem hele værket går de mange fotografier, der i sig selv gør værket enestående. Man må ønske forfattere og fotograf til lykke med arbejdet; bliver virkningen af værkets udgivelse ikke en verdensomspændende vækkelse for rovfuglenes sag, så har disse fugle i alt fald fået en saga, de har fortjent.

N. HESSELBERG CHRISTENSEN.

KNUT SCHMIDT-NIELSEN: *Desert Animals*. (277 pp., mange figurer). — Oxford University Press 1964. Pris: 45 s.

Bogen omhandler fysiologiske tilpasninger og problemer hos forskellige dyr, som lever i ørkenklima. Største delen af bogen omhandler de dyr, til hvilke kendskabet om disse forhold er størst, nemlig mennesket, kamelen, kvæg, muldyr, får, rovdyr og gnavere. Fuglene behandles i et kapitel side 204–224. Hovedvægten er her lagt på temperaturreguleringen, hvor respirationen har vist sig at spille en afgørende rolle, og vandstofskiftet. Nogle fuglearter indtager tilstrækkelige mængder af vand direkte med føden, men flertallet er dog nødsaget til at indtage vand særskilt. Omfattende flyvninger mellem det egentlige levested og områder med vand kendes hos mange ørkenfugle. Fugle, som lever på det åbne hav, kan konsumere saltvand, idet de udskiller salt fra nogle kirtler i næbbet. Landfugle kan sjældent klare sig med saltvand, men dette er netop tilfældet med nogle ørkenfugle, som gennem nyrenerne kan udskille salt i stor koncentration (*Passerculus sandwichensis*). Forfatteren lægger ikke skjul på, at vor viden om fuglenes fysiologi netop i de tørre klimater er yderst mangelfuld.

“Desert animals” er en meget lærerig bog. Sproget er let forståeligt også for ikke-fysiologer, og selv om bogen ikke er rent ornithologisk må den på grund af de mange paralleller der drages mellem dyregrupperne interessere også et ornithologisk publikum.

A. H. J.

Report on the Working Conference on Birds of Prey and Owls, Caen, Calvados, Normandy, 10.–12. April 1964. (140 pp, 8 fototavler, tabeller og illustrationer). – The International Council for Bird Preservation 1964. Pris: 17/6 s.

I mødet i Caen deltog ornithologer fra de fleste vesteuropæiske lande. Danmark var ikke repræsenteret. Rapporten rummer en række artikler om rovfugle og ugler, deres forhold til omgivelserne (føde, giftstoffer m. m.) og deres fredning. I summarisk form er bl. a. gennemgået arternes status (fremgang og tilbagegang, jagtlovgivningen m. m.) i Belgien, Frankrig, Holland, Tyskland, Storbritannien, Italien, Norge, Spanien og Schweiz. Det fremgår af disse artikler, at en række især større arter er stærkt truet i store dele af Europa. Rapporten rummer dog også lyspunkter; Havørnen har været i fremgang i Tyskland, og bestanden omfatter i dag ca. 80 par, hvoraf mindst 7 par yngler i Schleswig-Holstein; tilgangen er dog ringe, i 1962 fik 38 par således kun 8 unger på vingerne. I Norge anslås bestanden af Havørn til ca. 340 par, af Kongeørn til ca. 250 par, og af Stor Hornugle til 5–600 par. – I en afsluttende artikel giver I. J. FERGUSON-LEES en samlet oversigt over de europæiske rovfugles og uglers status i dag.

A. H. J.

ISTVAN STERBETZ: Der Seidenreiher (*Egretta garzetta*). Die Neue Brehm Bücherei 292. (132 pp, 87 fotos, 10 tegninger). – A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt 1961. Pris: 6,90 DM.

En udmærket gennemgang af Silkehejren i den traditionelle Neue Brehm Bücherei stil. Blandt bogens kapitler skal nævnes: Almindelig beskrivelse, udbredelse og racer, træk, ynglebiologi, fjender og parasiter og føde. Forfatteren har et indgående kendskab til arten, og der redegøres omhyggeligt for svingninger i bestandene i Sydøsteuropa. Disse svingninger har været store, bl. a. forårsaget af efterstræbelse, klimaændringer og biotopodelæggelser. I et kapitel redegøres for ynglekolonier, hvor de forskellige hejrearters fordeling omtales. I et instruktivt kapitel nævnes nogle af de endnu ubesvarede spørgsmål om artens biologi. Bogen prydes af mange fotos. De fleste fremtræder smukt – man kunne ønske en bedre reproduktions, teknik. Tegninger viser forskellige træk i artens biologi.

A.H.J.

CHARLES VAURIE: The Birds of the Palearctic Fauna. Non Passeriformes. (763 pp.). – H. F. & G. Witherby Ltd. 1965. Pris 7 £ 7 s.

Forste bind af dette hovedværk om den palæarktiske fugleverden blev anmeldt i D.O.F.T. 53 p. 250 (1959). Det omhandlede spurvefuglene. Det foreliggende bind omfatter alle andre ordener, som i lige så høj grad har været genstand for forfatterens intense studier igennem en årrække. Det vil føre for vidt her at komme ind på de mange interessante vurderinger, som bogen rummer. Detskal blot nævnes, at VAURIE regner de danske Urfugle til *Lyrurus tetrix tetrix*, som i øvrigt forekommer i Centraleuropa og Skandinavien, mens vore fugle tidligere (bl. a. i B. LØPPENTHIN: Fortegnelse over Danmarks Fugle (1946) og F. SALOMONSEN: Oversigt over Danmarks Fugle (1963)) er blevet henført til *Lyrurus tetrix britannicus*, den britiske race.

Med fremkomsten af det andet og sidste bind har CHARLES VAURIE afsluttet et storværk, som alle alvorligt arbejdende ornithologer må stifte bekendtskab med.

A. H. J.

Vögel in Käfig und Voliere. 2. Aufl. Hrsg. JOACHIM STEINBACHER und HANR E. WOLTERS. Einheimische Singvögel 3–7. 1961–1964. Prachtfinken 4–15, 1963–1965. (120+288 pp., ill., 1+2 farvetavler) — Hans Limberg, Achen. Pris: 4,80 DM pr. hefte à 24 sider.

Af disse udmærkede serier er kommet endnu en række hefter (cf. D.O.F.T. 1961, 55:62; 1964, 58:48). Blandt de europæiske småfugle er alle de egentlige sangere behandlet; endvidere er Skægmejsen og en indledning til Halemejsen med, og herefter vil redegørelser for Pungmejsen og de andre mejser formentlig følge. I pragtfinkehefterne omtales talrige astrilder, både gamle kendinge og arter, der endnu ikke har været indført levende til Europa. Fremstillingerne er klare og fyldestgørende. Ved de enkelte arter omtales navn, udseende, udbredelse, zoogeografisk variation, levevis i det fri og pasning i fangenskab, føde og yngleforhold. Der er gode illustrationer, også af landskaber, der viser fuglenes hjemsteder, og som kan være af betydning for kårenes tillem্পning såvel i zoologiske haver som i private fuglehold.

LØPP.

Birds Birds Birds — (154 pp., talrige fotos). — Paul Hamlyn Ltd. London 1965. Pris: 12,5 s.

En meget smuk populær bog, hvori en række kendte forfattere behandler forskellige ornithologiske emner. Bogens kapitler omhandler bl. a. adfærd (B. CAMPBELL), fugletræk (K. WILLIAMSON), indførte fugle (R. FITTER), samt forsvundne og forsvindende fugle (G. MOUNTFORT). Teksten rummer en mængde stof, og den prydes af mange smukke fotos, både sort-hvid og farver, optaget af kendte fuglefotografer. I nogle kapitler dominerer fotografier med korte ledsagende tekster, f. eks. i kapitler om afrikanske, australske og asiatiske fugle, fuglereeder, fugleunger og fugleflugt. I et kapitel vises variationen indenfor næbtyper. Bogen må anbefales både på grund af den saglige indholdsrige tekst og de smukke illustrationer. Den meget lave pris forklares ved, at bogen er trykt i Tjekkosllovakiet.

A.H.J.

THOMAS A. IMHOF: Alabama Birds. (592 pp., mange farvetavler, sorthvide fotos og udbredelseskort). — University of Alabama Press 1962. Pris: 7,50 US doll.

En smuk og forbilledlig oversigt over fuglelivet i Alabama i det sydøstlige U.S.A., en stat som spiller en stor rolle som overvintringsplads for bl. a. andefugle. Efter en række kortfattede kapitler om jordbundsforhold, klima, jagt, ornithologi, fugletræk, ringmærkning m. m. optages størsteparten af bogen af en systematisk gennemgang af arterne. De fleste arter er afbildet med smukke, og oftest vellignende farvetavler (RICHARD A. PARKS og DAVID C. HULSE). Ved hver art gennemgås kort udseende, levevis, føde m. m., men hovedvægten er lagt på forekomst, såvel udenfor som indenfor Alabamas grænser. Forekomst i staten er hos mange arter beskrevet med et kort, og hos de sjældnere arter er alle fund omtalt.

A. H. J.

MARY E. GILLHAM: Instructions to Young Ornithologists IV. Sea-Birds. (144 pp, 17 fotos, mange stregtegninger). — Museum Press Ltd., London 1963. Pris: 15 s.

En udmærket bog om havfugles biologi. Efter en kort gennemgang af de fuglegrupper, som rummer havfugle, beskrives fuglenes biologi i en række kapitler med underkapitler. Der er afsnit om flugt, svømning og dykning, fjerdragt, fødesøgning (herunder specielle fourageringsmetoder som f. eks. kjoernes), havfugles optræden på land, ynglekolonier (jord-, hule- og trærugere gennemgås) og ynglecycklus. Alle kapitler er tværgående og giver oplysninger om forholdene indenfor de forskellige grupper, men et fyldigt stikordsregister gør også bogen anvendelig som opslagsbog. Hovedvægten er naturligt lagt på britiske havfugle, men f. eks. pingviner omtales også ret indgående. En lang række instruktive småskitser illustrerer teksten, men det ret grove papir forringer reproduktionen. Bogen henvender sig til yngre ornithologer og andre nybegyndere, og som sådan må den anbefales.

A.H.J.

DEREK GOODWIN: Instructions to Young Ornithologists VI, Domestic Birds. (141 pp., 16 fotografier, mange stregtegninger). — Museum Press Ltd., London 1965. Pris: 15 s.

En fornøjelig gennemgang af fugle, som holdes i fangenskab. Efter indledningen gennemgås andefugle, høns, perlehøns, vagtler, kalkun, duer, undulater, kanariefugle og andre spurvefugle. Skarver gennemgås i et særskilt kapitel, ligesom nogle halvtamme former (bl. a. Fasan og Kanadagås) omtales kort. Sproget er levende, og der fortælles for hver enkelt art bl. a. hvornår man først benyttede arten som husdyr, og hvilken rolle den spiller i dag.

A. H. J.